

تأثیر هایپر ویتامینوز A در دوران جنینی و بررسی اثرات آن بر هورمون‌های گنادوتروپین و

تستوسترون در دوران بلوغ در موش صحرایی نر نژاد ویستار

لیلی حسین‌پور^{۱*}، عبدالحسین شیروی^۲، محمدتقی قربانیان^۳

چکیده

ویتامین A در بسیاری از اعمال فیزیولوژیکی نظیر بینایی، تولیدمثل، توسعه بافت اپیتلیال، تمایز جنینی، رشد و تکامل مغز و نخاع دخالت می‌کند. گرچه ویتامین A به‌عنوان یک ترکیب آنتی‌اکسیدان در درمان صرع، موثر در تولیدمثل و در درمان بیماری آلزایمر استفاده می‌شود، اما مکانیسم‌هایی که این ویتامین می‌تواند در مغز بالغ از آن طریق اثراتش را اعمال نماید هنوز ناشناخته می‌باشد. این مطالعه به منظور بررسی تغییرات هورمونی موش صحرایی نر نژاد ویستار تحت تیمار با هایپر ویتامینوز A در دوران جنینی، صورت گرفت. بدین منظور پس از تعیین صفر حاملگی، حیوانات باردار به‌صورت تصادفی به ۵ گروه تقسیم شدند گروه‌های تجربی ۱ و ۲ و ۳، در روزهای ۸/۵، ۱۰/۵، ۱۲/۵ و ۱۴/۵ بارداری به ترتیب دریافت کننده ۱۰، ۲۰ و ۳۰ mg/kg اسید به‌صورت IP بودند. سپس به حیوانات اجازه استراحت و زایمان داده شد. در زمان بلوغ زاده‌ها (۱۰ هفتگی)، حیوانات نر، در تمام گروه‌های مورد بررسی، جهت اندازه‌گیری میزان هورمون‌ها، خون‌گیری به عمل آمد.

نتایج نشان داد اگرچه دریافت رتینوئیک اسید توسط مادران باردار، با دوزهای گزارش شده، منجر به وجود آمدن اختلاف معنی‌داری در سطح این هورمون‌ها نگردید، ولیکن اثرات آن بر هورمون‌های جنسی و استروئیدوزن نسل آینده در دوران بلوغ قابل اغماض نمی‌باشد.

کلمات کلیدی: هایپر ویتامینوز A، رتینوئیک اسید، تستوسترون،

LH, FSH

مقدمه

در سال ۱۹۱۵ ویتامین A به‌عنوان یک ماده ضروری برای رشد و حیات شناخته شد. با نام ویتامین A، مواد مختلفی با فعالیت مشابه و ترکیب شیمیایی بسیار نزدیک به هم، گروه بندی شده‌اند که بیشتر در بافت‌های حیوانی یافت می‌شوند. گردند [۳۱]. رتینوئیک اسید (RA) یک مورفوژن طبیعی است که از ویتامین A (رتینول) سنتز می‌شود. ولیکن در برخی موارد، حتی ترکیبی که در تکامل طبیعی دخالت دارد، می‌تواند در صورت مصرف زیاد تراژدیک باشد [۱۷].

از آنجایی که مشخص شده است ژنهای مختلف به مقادیر متفاوت RA پاسخ می‌دهند، تأثیر RA به‌عنوان یک تنظیم کننده تکامل بطور دقیق به غلظت و توزیع آن بستگی دارد. توسط بررسی چند نژاد موش که در مورد ژن‌های پاسخ دهنده به RA ترانسژنیک هستند، مشخص شد که توزیع RA در سرتاسر جنین یکنواخت نیست، بلکه در عوض RA در مناطق خاصی که در تکامل ارگان‌ها در جنین نقش دارند، متمرکز شده است [۱۲]. تأثیر اسید رتینوئیک در سلول‌ها بر روی بیان ژن‌هاست، ولی نمی‌تواند مستقیماً به ژن‌ها متصل شود و برای تنظیم ژن‌ها باید به یک گروه از فاکتورهای رونویسی که گیرنده‌های هسته‌ای رتینوئیک اسید (RAR) نام دارند، متصل شود. رتینوئیدها در سلول هدف، دارای دو نوع رسپتور بنام رسپتورهای X رتینوئید RXRs و رسپتورهای اسید رتینوئیک RARs هستند. این دو گیرنده از خانواده

*- نویسنده مسئول مکاتبات (hosseinpour.62@gmail.com)

۱- عضو باشگاه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان

۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان

۳- استادیار دانشگاه علوم پایه دامغان

اسپرما توست های پروفاز میوز اول عمل کند، در حالیکه RARA در سلولهای زاینده در پروفاز ۱ و ۲ موجب افزایش تکثیر و تمایز اسپرماتوگونیاها می شود [۱۳].

طی پژوهشی که در سال ۱۹۹۷ در هندوستان با عنوان «تأثیر مصرف بالای ویتامین A بر روی تکوین سلولهای زاینده در بیضه موشهای نابالغ» صورت گرفت پیشنهاد گردید که افزایش ویتامین A حتی برای دوره زمانی کوتاه برای تکوین انواع سلولها خطرناک بوده و از پیشروی فرایند اسپرماتوژنیک پس از مرحله اسپرماتید کروی جلوگیری می کند [۳۰]. در مطالعه ای که در سال ۱۹۷۸ در برزیل صورت گرفت Lamano Carvalho و همکاران اثبات کردند که تیمار زیاد از حد ویتامین A در موشهای بالغ باعث کاهش جرم بیضه، آسیب های کانونی در اپیتلیوم لوله سمینال و کاهش رابطه بین حجم بافت بینابینی و حجم هسته ای سلولهای لایدیگ می گردد. همچنین هایپر ویتامینوز جانور یک تغییر در ریتم اسپرماتوژنز و همچنین کاهش سطوح LH هیپوفیزی را نیز نشان داد [۲۴].

از آنجایی که رتینوئیک اسید هم به عنوان تراتوژن و هم به عنوان مولکول پیام رسان های داخلی عمل می کند، مشخص می گردد که رتینوئیدها از طریق پیام های طبیعی که بیان ژن ها را تحت تأثیر قرار می دهند، سبب ایجاد نقص های مادرزادی می گردند [۴۰].

استفاده از رتینوئیدها یا مشتقات رتینوئید برای درمان در شرایط کلینیکی سالیانه گسترش می یابد. با وجود هشدارها و برنامه های دائمی جلوگیری از بارداری، خطر در معرض رتینوئیک اسید قرار گرفتن جنین از طریق اکتوتان بالا می باشد. نوزادان مادرانی که در طی بارداری در معرض رتینوئیدها قرار گرفته اند، خطر نقایص مادرزادی در آنها ۲۵ برابر افزایش می یابد [۲۰ و ۳۵].

گیرنده های هورمونی استروئیدی-تیروئیدی هستند [۲۸] و فقط وقتی فعال می شوند که به رتینوئیک اسید متصل شوند. گیرنده های رتینوئیک اسید (RAR) و گیرنده های X رتینوئیدی (RXR) در سه نوع (γ, β, α) وجود دارند [۱].

اطلاعاتی که از مطالعات هیبریداسیون بدست آمده است نشان می دهد که انواع RAR و RXR مختلف بطور گسترده در طی دوره رویانی بیان می شوند که هر نوع الگوی بیان مخصوص به خود را دارد که می تواند با انواع دیگر هم پوشانی داشته باشد. هر نوع گیرنده رتینوئید دارای ایزوفرم های مختلفی است که هر کدام بطور اختصاصی و الگوی منحصر به فرد خود در طی دوره رویانی بیان می شوند [۱۵].

Balmer و Blomhoff یک فهرست که شامل بیش از ۵۳۲ ژن می باشد را جمع آوری کرده اند که اینها توسط RA تنظیم می شوند. بیشتر مطالعات بر روی این مسئله متمرکز شده است که چگونه RA سبب القاء تمایز بر روی سلولهای بنیادی جنینی یا دودمان سلولهای سرطانی می شود [۴۵-۵].

در ابتدای دهه ۱۹۳۰، محققین اعلام کردند که کمبود ویتامین A در دوره بارداری حیوانات، سبب نقص های گوناگون در جنین می گردد، که بیشترین آسیب ها مربوط به نقص های عمده در مغز است. تقریباً در همان زمان مطالعات آزمایشگاهی نشان داد که مصرف زیاد ویتامین A نیز موجب نقص های مشابهی می گردد [۳۳].

این مشاهدات پیشنهاد کرد که خانواده ای از ترکیبات ویتامین A، رتینوئیدها - تراتوژن هستند. رتینوئیدها در فرم الکلی رتینول، در فرم آلدئیدی رتینال و در فرم اسیدی رتینوئیک نام دارند [۱۶ و ۳۴].

آزمایشات بعدی در حیوانات نشان داد که رتینوئیدهای دیگر نیز همانند ویتامین A، منجر به نقص های مادرزادی مشابهی می گردند. (هم در هنگام مصرف زیاد و هم در صورت مصرف کم). در سپتامبر ۲۰۰۷ در دانشگاه واشنگتن پژوهشی صورت گرفت که نشان دادند RARA (رِسپتور A رتینوئیک اسید) می تواند در سلولهای سرتولی برای ترغیب بقاء و تکوین

مواد و روش کار

در این مطالعه از موش‌های صحرایی نر و ماده بالغ نژاد Wistar در محدوده سنی ۷-۸ هفته و با محدوده وزنی 20.0 ± 1.0 گرم که از انیستیتو سرم و واکسن سازی رازی کرج خریداری شدند، استفاده گردید. حیوانات در شرایط دمایی ۲۵-۲۳ درجه سانتی‌گراد و تحت شرایط نوری استاندارد ۱۲ ساعت روشنایی و ۱۲ ساعت تاریکی و رطوبت نسبی ۴۰ تا ۶۰ درصد و آب و غذا به صورت یکسان نگهداری شدند. تغذیه از Pellet آماده موش که از شرکت دام و طیور پارس تهیه شده بود، به همراه آب تصفیه شده شهری صورت می‌گرفت.

برای شروع کار حیوان‌های ماده با حیوان‌های نر آمیزش داده شدند (با نسبت ۳ به ۱). شاخص جفت‌گیری و بارداری مشاهده اسپرم در واژن در صبح روز بعد بود. حیوانی که تست مثبت بود از سایر حیوانات جدا و صفر حاملگی در آن روز تعیین می‌شد. در مرحله بعد حیوانات باردار به صورت تصادفی به ۵ گروه تقسیم شدند گروه‌های تجربی ۱ و ۲، ۳، گروه sham و گروه کنترل، که گروه‌های تجربی ۱ و ۲ در روزهای ۸/۵، ۱۰/۵، ۱۲/۵ و ۱۴/۵ بارداری ساعت ۱۲ تا ۱۳ ظهر به ترتیب دریافت کننده ۱۰، ۲۰ و ۳۰ میلی‌گرم بر کیلوگرم رتینوئیک اسید به صورت درون‌صفاقی بودند. گروه sham، DMSO (dimethyl sulfoxide) و نمونه‌های گروه کنترل هم حجم با گروه‌های آزمایش سرم فیزیولوژی دریافت می‌نمودند. آخرین تزریق (چهارمین) در روز ۱۴/۵ بارداری انجام شد. حیوانات به‌طور طبیعی زایمان نموده و نوزادان تا زمان بلوغ در کنار مادر رشد نمودند. در زمان بلوغ حیوانات نر (۱۰ هفتگی)، در تمام گروه‌های مورد بررسی، جهت اندازه‌گیری میزان هورمون‌های LH، FSH و تستوسترون، در ساعت مشخص و یکسانی از روز خون‌گیری به عمل آمد. ابتدا حیوانات با تزریق داروی کتامین و زایلزین به صورت درون‌صفاقی بی‌هوش شدند. حیوانات به پشت قرار داده شده و مستقیماً از قلب آنها خون گرفته شد. نمونه‌های خون به مدت ۵ دقیقه با دور ۴۰۰۰ سانتریفیوژ گشته و سرم آن توسط

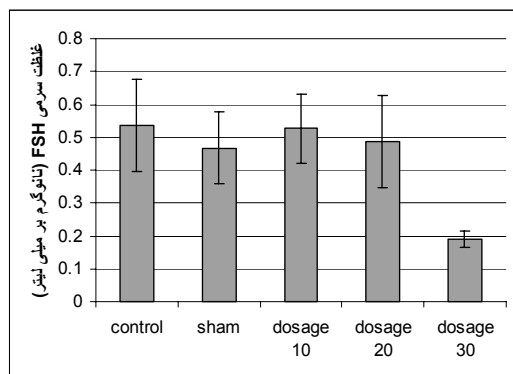
سمپلر تفکیک و تا زمان سنجش هورمون در فریزر ۲۰- درجه سانتی‌گراد نگهداری شد. اندازه‌گیری سطح هورمون‌ها به وسیله کیت Monobind و با استفاده از دستگاه گاماکانتر به روش رادیوایمونواسی (RIA) انجام شد. تکنیک‌های RIA برای اندازه‌گیری غلظت لیگاند موجود در نمونه‌ای که قرار است آنالیز شود از واکنش ligond- binder استفاده می‌کند. همچنین جهت بررسی اثر تحرکی یا مهارت RA بر میزان اسپرماتوزن، تعداد اسپرم‌های موجود در دم اپیدیدم نیز با استفاده از پپت ملانژور و لام نئوبار شمارش گردید.

آنالیز آماری

نتایج به‌دست آمده در بررسی‌های هورمونی بین گروه‌های تجربی، sham و کنترل به‌صورت میانگین و انحراف معیار ($Mean \pm SEM$) بررسی شد. محاسبات آماری برای بررسی اختلاف معنی‌دار بین گروه‌های تجربی و کنترل با استفاده از آزمون (ANOVA) و به دنبال آن آزمون تکمیلی Tukey انجام گرفت. مرز استنتاج آماری نتایج $P \leq 0.05$ در نظر گرفته شد.

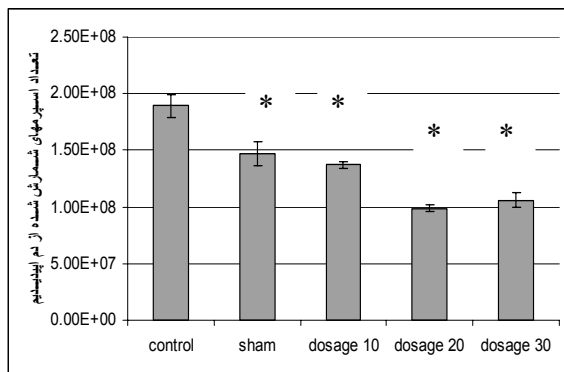
نتایج

بررسی میزان هورمون FSH بین گروه‌های آزمایشی و sham با گروه کنترل اختلاف معنی‌داری در میزان این هورمون نشان نداد (نمودار ۱). اما می‌توان شاهد کاهش سطح هورمون در گروه آزمایش سوم که ۳۰ میلی‌گرم رتینوئیک اسید دریافت نموده است با گروه کنترل بود.

نمودار ۱: مقایسه میانگین $\pm$ انحراف معیار میزان غلظت هورمون FSH سرم خون بین گروه‌های تجربی، sham و گروه کنترل (n=7)

نتایج حاصل از شمارش اسپرم‌های ذخیره شده در ناحیه دم اپیدیدیم نشان داد که تعداد اسپرم‌ها در گروه‌های آزمایشی و sham نسبت به گروه کنترل کاهش معنی‌داری پیدا کرده است (نمودار ۴).

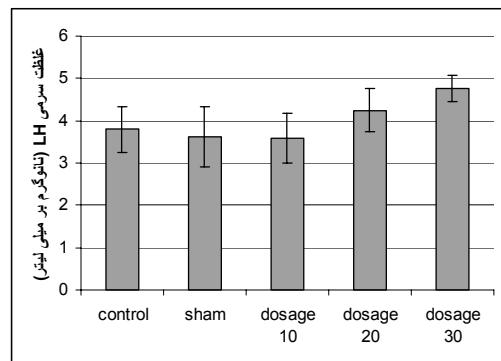
نمودار ۴: مقایسه میانگین $\pm$ انحراف معیار تعداد اسپرم بین گروه‌های تجربی، sham و گروه کنترل (علامت * نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار بین گروه کنترل و گروه‌های تجربی در سطح $p \leq 0.05$ می‌باشد) (n=7)

جدول ۱: مقایسه میانگین $\pm$ انحراف معیار میزان هورمون‌های LH, FSH و تستوسترون گروه‌های تجربی، sham و گروه کنترل

Group	FSH (mIU/ml)	LH (mIU/ml)	Testosterone (ng/ml)
Control	$\pm .14104$ $.5350$	$3.8 \pm .5447$	564.17 ± 35.226
Sham	$\pm .11056$ $.4675$	$3.625 \pm .7181$	534.00 ± 23.249
Exp 1 10 mg/kg	$\pm .10628$ $.5263$	$3.587 \pm .5826$	570.00 ± 105.386
Exp 2 20 mg/kg	$\pm .13943$ $.4875$	$4.250 \pm .5071$	580.75 ± 149.965
Exp 3 30 mg/kg	$\pm .02449$ $.1900$	$4.760 \pm .2977$	387.40 ± 25.535

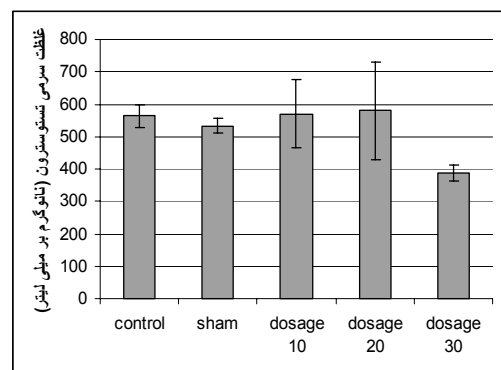
نتایج به صورت $\text{Mean} \pm \text{SD}$ بیان شده است.

بررسی سطح معنی‌داری مربوط به هورمون LH بین گروه‌های آزمایشی و sham با گروه کنترل نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری در میزان این هورمون وجود ندارد. اما نتیجه جالب توجه اینجاست که به تدریج از دوز ۲۰ به ۳۰ افزایش مختصری در میزان هورمون LH مشهود است (نمودار ۲).

نمودار ۲: مقایسه میانگین $\pm$ انحراف معیار میزان غلظت هورمون LH سرم خون بین گروه‌های تجربی، sham و گروه کنترل (n=7)

مقایسه میزان هورمون تستوسترون بین گروه‌های آزمایشی و sham با گروه کنترل نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری در میزان این هورمون وجود ندارد. اما در این مورد نیز می‌توان شاهد کاهش سطح تستوسترون در گروه آزمایش سوم در مقایسه با گروه کنترل و sham بود. (نمودار ۳).

نمودار ۳: مقایسه میانگین $\pm$ انحراف معیار میزان غلظت هورمون تستوسترون سرم خون بین گروه‌های تجربی، sham و گروه کنترل (n=7)

بحث

هر دو هورمون FSH و LH توسط یک نوع سلول در هیپوفیز قدامی موسوم به سلول‌های گنادوتروپ ترشح می‌شوند. در صورت عدم ترشح GnRH از هیپوتالاموس، گنادوتروپ‌ها نیز FSH یا LH ترشح نمی‌کنند. FSH و LH از جنس گلیکوپروتئین هستند. این هورمون‌ها اثرات خود را بر بافت‌های هدف بیضه عمدتاً از طریق فعال کردن پیام‌بر ثانویه cAMP اعمال می‌کنند و cAMP هم باعث فعال شدن دستگاه‌های خاص آنزیمی در سلول‌های هدف می‌شود [۱۹]. جهت تنظیم اسپرماتوزن FSH به گیرنده‌های مخصوص خود در سطح سلول‌های سرتولی لوله‌های اسپرم‌ساز متصل شده و باعث رشد این سلول‌ها و ترشح مواد مختلف مؤثر در اسپرماتوزن از آنها می‌شود. گیرنده FSH یک G پروتئین است و هنگام قرار گرفتن FSH بر روی آن، منجر به افزایش cAMP می‌گردد که آن نیز به نوبه خود سبب تحریک فسفریلاسیون تعدادی از پروتئین‌های سلولی شده و در نهایت سبب افزایش سنتز mRNA و سنتز پروتئین توسط سلول‌های سرتولی می‌شود [۱۱].

نتایج حاصل از این پژوهش اختلاف معنی‌داری بین سطح هورمون‌ها در گروه‌های مختلف آزمایش و گروه کنترل نشان نداد، اما کاهش سطح هورمونی FSH در گروه آزمایش سوم که ۳۰ mg/kg رتینوئیک اسید را به صورت درون صفاقی (از طریق مادر در دوران جنینی) طی ۴ روز دریافت نموده است، با توجه به مسیر متابولیسم RA در بیضه شایان توجه است.

تحقیقات نشان داده، RA اثر تحریکی FSH بر روی تولید cAMP در سلول‌های سرتولی رت را در طول دوره جنینی و زندگی نوزادی مهار می‌نماید. استفاده از آنالوگ سنتزی انتخابی RAR و RXR مختلف آشکار کرد که این نتیجه RAR α درگیر می‌کند [۲۵]. در مطالعه حاضر اگرچه مقایسه سطح هورمون FSH بین گروه‌های آزمایش، sham و کنترل، اختلاف معنی‌داری را نشان نداد ولیکن کاهش سطح این هورمون در دوز ۳۰ mg/kg نسبت به گروه کنترل با مطالعه

مراحل متابولیسم رتینوئید بیضه‌ای که امروزه شناخته شده است، پیچیده بوده و انواع مختلف سلول‌ها را درگیر می‌کند. اولین مرحله در این متابولیسم ورود رتینول به سلول‌های پری‌توبولار است، که محتوی تعداد بسیار زیادی CRBP (پروتئینی درون سلولی که با تمایل بسیار زیادی به رتینول متصل می‌شود) می‌باشد [۳]. سلول‌های پری‌توبولار، رتینول در حال گردش را جذب کرده و به پروتئین‌های ناقل دیگر مثل پروتئین متصل‌شونده به رتینول (RBP) و Transthyretin (TTR) متصل می‌کنند و به‌عنوان یک کمپلکس متشکل از RBP جدید، به‌داخل سلول سرتولی ترشح می‌شوند [۹].

CRBP در داخل سلول‌های سرتولی نیز وجود داشته و میزان بیان آن وابسته به مرحله‌ای از چرخه اپیتلیوم لوله‌های سمینیفروس متفاوت است. این امر نشان‌دهنده آن است که نیاز به رتینول بسته به نوع ژرم‌سل‌های موجود متفاوت است [۴ و ۳۷]. سلول‌های سرتولی جایگاه اصلی سنتز RA هستند [۶]. بنابراین آنزیم‌های اکسیدکننده رتینول به RA (یعنی الکل دهیدروژناز و رتینال دهیدروژناز) عمدتاً در سلول‌های سرتولی جای دارند [۱۱ و ۴۴]. پس این سلول‌ها می‌توانند RA را به سلول‌های مجاور (ژرم‌سل‌ها) توزیع نمایند. همچنین سلول‌های سرتولی جایگاه اصلی ذخیره رتینول هستند. سلول‌های لایدیگ نیز، آنزیم‌های لازم برای تبدیل شدن رتینول به RA را بیان می‌کند [۱۰].

دودمان سلول‌های زاینده در بیضه جنین از Primordial germ cell منشأ می‌گیرد، که این سلول‌ها در رت در روز ۱۳/۵ بارداری به نوارهای تناسلی می‌رسند [۱۰ و ۲۹]. این سلول‌ها گونوسیت نامیده می‌شوند. هر دو گروه فاکتورهای گردش و فاکتورهای درون بیضه‌ای [۳۸ و ۳۶] در کنترل اسپرماتوزن دخیل هستند [۲۱ و ۲۲ و ۱۸]. از جمله فاکتورهای در گردش شامل ویتامین A و رتینوئیدها می‌باشد که برای حفظ اسپرماتوزن نرمال ضروری است [۲۳].

ناگفته نماند که Biswas و همکاران در سال ۱۹۶۵ اعلام کردند، در هر دو حالت افزایش و کاهش تیمار حیوان با رتینوئیک اسید برای استروئیدوژنز مضر بوده و باعث اختلال در آن می‌گردد [۲].

بنابراین ماحصل تجربه حاضر نشان می‌دهد که اگرچه دریافت رتینوئیک اسید توسط مادران بارداری، با دوزهای گزارش شده، منجر به وجود آمدن اختلاف معنی‌داری در سطح هورمون-های گنادوتروپین و تستوسترون، بین گروه‌های آزمایش و کنترل نگردید، ولیکن اثرات آن بر استروئیدوژنز فرزندان در دوران بلوغ قابل اغماض نمی‌باشد. در نتیجه تعیین مکانیسم عمل و تعریف دوزهای دقیق قابل استفاده در دوران بارداری، پژوهش‌های دیگری را می‌طلبد تا بتوان با اطمینان بیشتر، الگوی مشخصی را برای تجویز در دوران بارداری تعریف نمود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از زحمات ارزنده‌ی جناب آقای دکتر محمد مهدی اجتهادی و پرسنل محترم آزمایشگاه تشخیص طبی دکتر اجتهادی (مشهد) جهت همکاری صمیمانه‌شان در امر سنجش هورمون، قدردانی و تشکر ویژه می‌گردد.

Livera G و همکاران در سال ۲۰۰۱ مطابقت دارد. زیرا احتمالاً تیمار RA بر روی مادران باردار در روزهای تعیین شده منجر به مهار اثر تحریکی FSH بر روی تولید cAMP در سلول‌های سرتولی گشته و در نتیجه سنتز mRNA و سنتز پروتئین توسط سلول‌های سرتولی دچار اختلال شده و می‌تواند دلیلی برای اثبات کاهش تعداد اسپرم‌های شمارش شده از دم اپیدیدیم باشد.

در مطالعه‌ای که Livera G و همکاران در سال ۲۰۰۰ با موضوع اثرات چندجانبه رتینوئیدها بر روی تکوین سلول‌های سرتولی، ژرم‌سل‌ها و سلول‌های لایدیگ جنین و نوزاد تازه متولد شده موش‌های صحرایی، به‌انجام رساندند، مشخص گردید که رتینوئیدها ترشح پایه تستوسترون در سلول‌های لایدیگ جنینی رت‌ها را در طول تمایز این سلول‌ها کاهش می‌دهند [۲۶]. بنابراین با وجود این‌که در پژوهش حاضر، مقایسه سطح تستوسترون در بین گروه‌های آزمایش، sham و کنترل اختلاف معنی‌داری را نشان نمی‌دهد اما می‌توان با استناد بر نتایج Livera G و همکاران کاهش سطح تستوسترون در دوز ۳۰ mg/kg نسبت به گروه کنترل را توجیه نمود. از طرفی باز هم با وجود این‌که معنی‌دار نبودن داده‌های مربوط به مقایسه سطح هورمون LH در بین گروه‌های sham و کنترل در مطالعه حاضر ما شاهد افزایش سطح این هورمون در دوز ۳۰ mg/kg نسبت به گروه کنترل هستیم. زیرا میزان ترشح تستوسترون با میزان LH رابطه مستقیم دارد و تستوسترون مترشح از بیضه‌ها در پاسخ به LH، خود اثر فیدبک منفی بر ترشح LH از هیپوفیز قدامی دارد [۱۹]. بنابراین احتمالاً با کاهش تستوسترون در اثر تیمار با دوز ۳۰ mg/kg رتینوئیک اسید، مهار فیدبکی تستوسترون از روی سلول‌های هیپوفیز قدامی برداشته شده و سطح LH مترشح به جریان خون افزایش خواهد یافت. از طرفی شاید این کاهش در میزان هورمون تستوسترون دلیلی برای کاهش تعداد اسپرم‌های بالغ در دم اپیدیدیم باشد.

9- Davis JT and Ong DE., 1995, Retinol processing by the peritubular cell from rat testis. *Biology of Reproduction* 52 356–364

10- De Felici M, Dolci S, Pesce M., 1992, Cellular and molecular aspects of mouse primordial germ cell migration and proliferation in culture. *Int J Dev Biol*, 36:205–213.

11- Deltour L, Haselbeck RJ, Ang HL and Duester G., 1997, Localization of class I and class IV alcohol dehydrogenases in mouse testis and epididymis: potential retinol dehydrogenases for endogenous retinoic acid synthesis *Biology of Reproduction* 56 102–109

12- Department of Anatomical Sciences, Faculty of Health Sciences, University of the Witwatersrand, 1999, 7 York Road, 2193 Parktown, South Africa. 19 July.

13- Doyle TJ, Braun KW, McLean DJ, Wright RW, Griswold MD, Kim KH, 2007, Potential Functions of Retinoic Acid Receptor A (RARA) in Sertoli Cells and Germ Cells During Spermatogenesis, *Ann N Y Acad Sci.*,

14- Duester G, Mic FA, Molotkov A., 2003, Cytosolic retinoid dehydrogenases govern ubiquitous metabolism of retinol to retinaldehyde followed by tissue-specific metabolism to retinoic acid. *Chem Biol Interact*, 143(144): 201-10.

15- Durston AJ, Van Der Wees J, Pljnappel Wwn, Schilthuls JG, AND Godsave SF., 1997, Retinoid signalling and axial patterning during early vertebrate embryogenesis. *Cell Mol Life Sci* 53: 339-349.

16- Geelen JAG., 1979, Hypervitaminosis A induced teratogenesis. *CRC Crit Rev Toxicology*: 351–375.

17- Gilbert S., developmental biology Part2. Early embryonic development. chapter11, early Mammalian Development

منابع

1- Ameen C, Edvardsson U, Ljungberg A, Asp L, Akerblad P, Tuneld A, Olofsson SO, Linden D, Oscarsson J., 2005, Activation of peroxisom proliferated-activated receptor alpha increase the expression and activity of micrisomal triglyceride transfer protein in the liver. *J Biol Chem* 280, 1224-1229.

2- Biswas NM., Deb C., 1965, Testicular degeneration in rats during hypervitaminosis A *Endokrinologie* 49 64–69.

3- Blaner WS, Galdieri M and Goodman DS., 1987, Distribution and levels of cellular retinol- and cellular retinoic acid-binding protein in various types of rat testis cells *Biology of Reproduction* 36 130–137.

4- Blaner WS, Galdieri M and Goodman DS., 1987, Distribution and levels of cellular retinol- and cellular retinoic acid-binding protein in various types of rat testis cells *Biology of Reproduction* 36 130–137

5- Bouillet P, Oulad-Abdelghani M, Vicaire S, Garnier JM, Schuhbaur B, Dolle P, and Chambon P., 1995, Efficient cloning of cDNAs of retinoic acid-responsive genes in P19 embryonal carcinoma cells and characterization of a novel mouse gene, *Stral* (mouse LERK-2/Eplg2). *Dev Biol* 170: 420–433.

6- Cavazzini D, Galdieri M and Ottonello S., 1996, Retinoic acid synthesis in the somatic cells of rat seminiferous tubules *Biochimica et Biophysica Acta* 1313 139–145

7- Chen S and Gardner DG., 1998, Retinoic acid uses divergent mechanisms to activate or suppress mitogenesis in rat aortic smooth muscle cells. *J Clin Invest* 102: 653–662.

8- Cocco S, Diaz G, Stancampiano R, Diana A, Carta M, Curreli R, et al., 2002, Vitamin A deficiency produces spatial learning and memory impairment in rats. *Neuroscience*, 115(2): 475-82.

- 27- Ma Y, Koza-Taylor PH, DiMattia DA, Hames L, Fu H, Dragnev KH, Turi T, Beebe JS, Freemantle SJ, Dmitrovsky E., 2003, Microarray analysis uncovers retinoid targets in human bronchial epithelial cells. *Oncogene* 22: 4924–4932.
- 28- Maden, M., 2002, Retinoid signalling in the development of the central nervous system. *Nat Rev Neurosci* 3:843–853.
- 29- McLaren A., 1994, Germline and soma: interactions during early mouse development. *Semin Dev Biol*, 5:43–49.
- 30- Misro, M.M., Jena, S., Paul, P.K., 1997, Effect of vitamin A excess on germ cell development in prepubertal rat testis, *Indian Journal of Experimental Biology*, 35:576-580
- 31-Murtaugh, L.C. and Melton, D.A., 2003, Genes, signals, and lineages in pancreas development. *Annu Rev Cell Dev Biol* 19:71–89.
- 32- Norman, A.W., Litwack, G., 1997, Hormones. Second edition. Academic Press. pp: 343-354.
- 33- R. L. Johnson and C. J. Tabin., 1997, Molecular models for vertebrate limb development *Cell* 90: 979-990.
- 34- R. M. Evans., 1988, The steroid and thyroid hormone receptor superfamily *Science* 240: 889-895.
- 35- Robertson JA, Martinez LP, Gallegos S, Leen-Mitchell MJ, Garcia V, Neuman J, Carey JC., 2002, Accutane cases: a teratogen information service's approach. *Teratology* 66: 1–2.
- 36- Saez JM., 1994, Leydig cells: endocrine, paracrine and autocrine regulation. *Endocr Rev*, 15:574–626
- 37- Schmitt C and Ong D., 1993, Expression of cellular retinol-binding protein and lecithin-retinol acyltransferase in developing rat testis *Biology of Reproduction* 49 972–979
- 18- Gnessi L, Fabbri A, Spera G., 1997, Gonadal peptides as mediators of development and functional control of the testis: an integrated system with hormones and local environment. *Endocr Rev*, 18:541–609.
- 19- Guyton, Ac., Hall, JE., 2000, Medical physiology. Tenth edition. W.B. Saunders company.
- 20- Honein MA, Paulozzi LJ, and Erickson JD. Continued occurrence of Accutane-exposed pregnancies. *Teratology* 64: 142–147, 2001
- 21- Jégou B., 1993, The Sertoli-germ cell communication in mammals. *Int Rev Cytol*, 47:25–96.
- 22- Kierszenbaum AL., 1994, Mammalian spermatogenesis in vivo and in vitro: a partnership of spermatogenic and somatic cell lineages. *Endocr Rev*, 15:116–134.
- 23- Kim KH, Wang Z., 1993, Action of vitamin A on the testis: role of the Sertoli cell. In: Russel LD, Griswold MD (eds.), *The Sertoli Cell*. St. Louis: Focus Graphics; 517–536.
- 24- Lamano Carvalho, T.L., Lopes, R.A., Azoubel, R., Ferreira, A.L., 1978, Morphometric study of the reversibility of testicle alterations in rats submitted to hypervitaminosis A, *International Journal for Vitamin and Nutrition Research*, 48: 316-324
- 25- Livera G, Rouiller-Fabre V and Habert R., 2001, Retinoid receptors involved in the effects of retinoic acid on rat testis development *Biology of Reproduction* 64 1307–1314.
- 26- Livera G, Rouiller-Fabre V, Durand P., Habert R., 2002, Multiple effects of retinoids on the development of Sertoli, germ and Leydig cells of fetal and neonatal rat testis in culture. *Biology of Reproduction* 62 1303–1314

- 38- Sharpe RM., 1994, Regulation of spermatogenesis. In: Knobil E, Neill JD (eds.), *The Physiology of Reproduction*, vol. 1. New York: Raven Press; 1363–1434.
- 39- Shatenstein B, Kergoat MJ, Reid I., 2007, Poor nutrient intakes during 1-year follow-up with community-dwelling older adults with earlystage Alzheimer dementia compared to cognitively intact matched controls. *J Am Diet Assoc*, 107(12): 2091-9
- 40- Sinauer Associates second edition, 2001, *Neuroscience* S.Mark Williams, Jamse O.McNamara,
- 41- Sobaniec H, Sobaniec W, Sendrowski K, Sobaniec S, Pietruska M., 2007, Antioxidant activity of blood serum and saliva in patients with periodontal disease treated due to epilepsy. *Adv Med Sci*, 52(1): 204-6
- 42- Tafti M, Ghyselinck NB., 2007, Functional implication of the vitamin A signaling pathway in the brain. *Arch Neurol*, 64(12): 1706- 1711.
- 43- Tiboni GM, Bucciarelli T, Giampietro F, Sulpizio M, Diilio C., 2004, Influence of cigarette smoking on vitamin E, vitamin A, beta-carotene and lycopene concentrations in human preovulatory follicular fluid. *Int J Immunopathol Pharmacol*, 17(3): 389-93.
- 44- Zhai Y, Sperkova Z and Napoli J., 2001, Cellular expression of retinal dehydrogenase types 1 and 2: effects of vitamin A status on testis mRNA *Journal of Cellular Physiology* 186 220–232
- 45- Zhuang Y, Faria TN, Chambon P, and Gudas LJ., 2003, Identification and characterization of retinoic acid receptor β 2 target genes in F9 teratocarcinoma cells. *Mol Cancer Res* 1: 619–630.

